

Stockholm den 9 juni

Socialdepartementet
Regeringskansliet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet **Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)**

Er beteckning: S2025/00416

Sammanfattning

Sociala Missionen avstyrker förslagen om: bidragstak, begränsning av försörjningsstöd för större hushåll, en moderniserad riksnorm, endast godkänd andrahandsuthyrning ska ge rätt till bistånd för boendekostnad, ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd.

Dessa förslag riskerar sammantaget att ytterligare försämma redan mycket utsatta barns och familjers ekonomiska och sociala levnadsförhållanden. Vår erfarenhet visar att många barnfamiljer redan idag lever på eller under en skälig levnadsnivå, och vi ser en överhängande risk att dessa förslag kommer att öka barns ekonomiska och sociala utsatthet ytterligare.

Inledning

1. Sociala Missionen är en allmännyttig ideell förening med förankring i Ekumeniakyrkan och en del av kyrkans sociala och diakonala arbete i samverkan med de lokala församlingarna. Sociala Missionen arbetar för att människor i utsatta livssituationer ska kunna tillvarata sina rättigheter inom socialjuridiska frågor, äldrefrågor och flyktingfrågor. Vi arbetar för att människor ska få ett ökat inflytande och makt över sina liv och för att inge människor hopp. Vägledande i arbetet är FN:s förklaring av de mänskliga rättigheterna samt FN:s barnkonvention och verksamheten ska präglas av delaktighet och öppenhet. Sociala Missionens verksamhetsområde är detsamma som Ekumeniakyrkan region Stockholm. I dagsläget är ett 40-tal församlingar medlemmar i Sociala Missionen.
2. Sociala Missionen står inte med på remisslistan för denna utredning, men vill ändå lämna ett yttrande utifrån den kunskap vi som organisation har fått i mötet med barnfamiljer som kan bli direkt berörda av de förslag som ges i utredningen. Vi har tagit del av SOU 2025:15 och vill med detta yttrande bidra med ett underlag inför det slutliga ställningstagandet. Vi vill särskilt lyfta fram att flera av de föreslagna förslagen, om de genomförs, riskerar att få mycket negativa konsekvenser för de barnfamiljer vi möter i vårt arbete.

Synpunkter

1. Bidragstak

Förslaget syftar till att stärka drivkrafterna för mottagare av ekonomiskt bistånd att söka arbete. Utredningen utgår från ett antagande om att det saknas drivkrafter hos biståndsmottagare att vilja arbeta, detta anser vi inte överensstämmer med de faktiska förhållandena.

Vi har under åren mött många föräldrar som gör allt för att kunna få ett arbete och kunna försörja sig och sina barn. Det är inte deras motivation som brister, det är möjligheterna att få arbete som brister, det är där åtgärder behöver sättas in. Att försämlra de ekonomiska förutsättningarna för dessa barnfamiljer är snarast kontraproduktivt.

Ett försämlrat ekonomiskt stöd är inte någon motivation för att komma ut i arbete, utan kan snarare förvärra problemen, särskilt för familjer med barn. Vi möter i vår verksamhet föräldrar som lever med en konstant oro för hur de ska ha tillräckligt med mat till sina barn och hur de ska kunna betala hyran. En konsekvens av den ekonomiska stressen föräldrarna bär på, har vi sett ofta leda till en ökad fysisk och psykisk ohälsa. Vår erfarenhet är att ekonomisk stress snarare försvagar människors förutsättningar till att arbeta, i stället för att stärka dem.

Utredningen visar på att den största andelen mottagare för ekonomiskt bistånd är ensamhushåll, dessa kommer i princip inte att påverkas av förslaget, medan barnfamiljer riskerar att drabbas av omfattande ekonomiska konsekvenser.

Att införa ett generellt bidragstak riskerar att slå mycket orättvist om socialnämnderna inte kan ta hänsyn till hushållets sammansättning, och förlorar möjligheten att göra individuella behovsprövningar i varje enskilt fall för att fastställa en skälig levnadsnivå.

Förslaget om bidragstak bedöms enligt utredningen inte vara förenligt med barnkonventionen, FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och Europarådets sociala stadga. Förslaget innebär också ett tydligt avsteg från Socialtjänstlagens principer om skälig levnadsnivå och individuell behovsbedömning inom försörjningsstödet.

Mot denna bakgrund utgår vi från att regeringen inte går vidare med detta förslag.

2. Begränsning av försörjningsstödet för större hushåll

De invändningar som kan göras mot bidragstak kan i lika hög grad riktas mot förslaget om en begränsningsregel för hushåll med flera barn som redovisas som ett alternativ till förslaget om bidragstak.

Utredningen har i sina uppdrag haft att analysera förutsättningarna för att påtagligt begränsa försörjningsstödet för större hushåll. Detta oavsett vilka konsekvenser det innebär för en familj med många barn.

Utredningen anger att försämlringen för flerbarnsfamiljer kan motiveras med att det finns skalfördelar för en större familj som att barnen kan ärva varandras kläder och att det går att köpa större förpackningar. Vi vill dock framföra att i den nuvarande normen för försörjningsstödet finns det redan sådana beräkningar om skalfördelar i fråga om personliga kostnader för vuxna. Den nuvarande normen för försörjningsstödet är redan låg i förhållande till inflation, löneutvecklingar och hyreshöjningar. De barnfamiljer vi möter har ofta stora svårigheter att få ekonomin att gå ihop, trots att de redan i praktiken tillämpar de skalfördelar som utredningen refererar till. Ytterligare begränsningar skulle därför riskera att få allvarliga konsekvenser för deras möjlighet att upprätthålla en skälig levnadsnivå.

Förslaget att minska försörjningsstödet till hushåll med fler än tre barn förväntas, enligt utredningen själv, endast leda till begränsade besparingar, det finns således inga ekonomiska skäl för samhället att ändra regelverket. Förslaget framstår i stället som en form av signalpolitik, som sker på bekostnad av de barn som kan komma att påverkas både på kort och lång sikt. Att växa upp i ekonomisk otrygghet innebär för barn en ökad risk för att utveckla både fysisk och psykisk ohälsa. Det påverkar även deras möjligheter till socialt deltagande och utveckling.

Hur utredaren har kommit fram till att förslaget ”bedöms vara förenligt med barnkonventionen” är minst sagt svårförståeligt. Att utredaren lyckas beror på en snäv tolkning där det räcker att ”barnets *yttersta* [kursiverat av utredaren] behov av mat, kläder och behov tillgodoses”. En bekräftelse på att också utredaren inser att förslagen i betänkandet innebär att dessa barnfamiljer inte längre kommer kunna tillgodose sig en skälig levnadsnivå.

Att gå från en bedömning utifrån skälig levnadsnivå till ett mer restriktivt synsätt där barnets ”yttersta behov” ska vara grunden, är enligt vår bedömning varken förenligt med barnkonventionen eller socialtjänstlagens princip om att biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Förslaget bör inte genomföras.

3. En moderniserad riksnorm

Sociala Missionen välkomnar en översyn av riksnormen, dock inte på det sätt som föreslås i betänkandet där en utgångspunkt är att merparten av posterna ska sänkas. Hushåll med flera barn hör som vi nämnt till de ekonomiskt mest utsatta. Med den föreslagna ändringen av beräkningsgrunden för riksnormen blir den gruppen de stora förlorarna. Riksnormen för försörjningsstödet är redan i dag mycket lågt i förhållande till inflation, löneutveckling, hyreshöjningar samt stigande matpriser. Barns och ungas möjligheter att delta i fritidsaktiviteter är idag redan mycket begränsade till följd av familjens svåra ekonomiska situation. Det föreslagna förslaget riskerar därmed att förvärra situationen för barn och unga ytterligare, genom att inte bara förstärka deras ekonomiska utsatthet utan även öka risken för social exkludering.

Mot bakgrund av ovan, bör en översyn av riksnormen utgå från konsumentverkets riktvärden och inte räknas om i syfte att minska normen för familjer med flera barn och unga.

Förslaget bör inte genomföras.

4. Endast godkänd andrahandsuthyrning ska ge rätt till bistånd för boendekostnad

Förslaget om att införa ett generellt förbud mot icke godkända andrahandsboenden utan en behovsprövning, för biståndsmottagare som bor i andra hand, kommer inte motverka otrygga boendeformer. Utifrån vår erfarenhet finns det en överhängande risk att förslaget blir kontraproduktivt, särskilt för barnfamiljer. I stället för att leda till mer stabila boendelösningar kan det komma innebära att familjer tvingas in i ännu mer osäkra och tillfälliga boenden.

De föräldrar vi möter har inte valt att bo i otrygga boendeformer, tvärtom skulle ett godkänt andrahandskontrakt självklart vara att föredra. Dock är olovliga andrahandsboende ofta den enda tillgängliga lösningen i en mycket ansträngd bostadsmarknad. Att ytterligare begränsa möjligheten till bistånd för dessa boendeformer riskerar därför att bestraffa människor för omständigheter de själva inte kan påverka.

Det föreslagna förslaget kommer inte att vara kostnadseffektivt. Tvärtom finns en betydande risk att kommunernas utgifter för boendekostnader snarare kommer öka. Om biståndsmottagare nekas stöd för icke godkända andrahandsboende återstår ofta endast dyrare och mer osäkra boendebalternativ, såsom tillfälliga hotell- eller vandrarhemsboenden. Dessa boendeformer kan kosta två till fyra gånger mer än ett olovligt andrahandskontrakt och innebär dessutom en betydligt sämre boendemiljö – särskilt för barnfamiljer. De saknar ofta stabilitet, trygghet och långsiktighet, vilket ytterligare skulle förvärra situationen för barn och deras föräldrar.

I betänkandet anges visserligen att ”om det finns särskilda skäl” så ska undantag kunna göras. Undantagsfall är det nog så gott som alltid i dessa fall, varför ändra i lagen?

Förslaget bör inte genomföras.

5. Krav på laglig vistelse i Sverige för rätt till bistånd

Av utredningen framgår att det är få personer som vistas i Sverige utan tillstånd som söker bistånd. När det sker handlar det ofta om ekonomiskt bistånd till barn. Utredningen föreslår att inte heller barn ska kunna få ekonomiskt bistånd annat än i akuta nödsituationer.

Utredningen konstaterar att en sådan inskränkning i kommunernas möjligheter att ge ekonomiskt bistånd strider mot barnkonventionen och mot konventioner Sverige förbundit sig att följa. Barn som vistas i Sverige har enligt barnkonventionen samma rättigheter som alla andra barn oavsett om ett barn är medborgare, har tillfälligt uppehållstillstånd, är asylsökande, EU-medborgare eller vistas i Sverige utan tillstånd.

Barn ska också skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Utifrån det utredningen redovisar utgår vi från att regeringen inte går vidare med detta förslag.

Datum som ovan

För Sociala Missionen

Sven Erik Wånell, ordförande och Catharina Lind, socialrättslig handläggare

Elaine Lindblom

Verksamhetschef